Kustfisken i Svealand
bör förvaltas lokalt

Ylva Ericson, SLU, Institutionen för akvatiska resurser

Varje år utförs provfisken i flera områden längs Sveriges kust för att följa utvecklingen av kustfisksamhällen. Provfiskena sker i så kallade referensområden, det vill säga områden som är relativt lite påverkade av mänsklig aktivitet. I Stockholms län finns tre sådana referensområden; Lagnö, Muskö och Asköfjärden. I Uppsala län finns Galtfjärden utanför Östhammar.

Alla provfisken utförs enligt standardiserade metoder för att kunna jämföra resultaten mellan år och områden. Asköfjärden och Lagnö fiskas i augusti, och fokus är därför på arter som föredrar varmare vatten, som abborre och karpfiskar. Fiskena i Galtfjärden och Muskö genomförs på hösten för att följa mer kallvattenlevande arter som plattfiskar, strömming och torsk. I Galtfjärden ligger fokus framför allt på gös, eftersom det är en art som varit viktig för fisket i området och som minskat kraftigt sedan 1990-talet.

Olika arter som dominerar

Det har inte skett några stora förändringar bland fiskarterna i de provfiskade områdena i Svealand. Artsammansättningen har varierat lite mellan år, men variationen kan i många fall förklaras genom temperaturskillnader vid provfisketillfällena eftersom olika arter är aktiva vid olika temperaturer.

De dominerande arterna i Asköfjärden, Lagnö och Galtfjärden är sötvattenarterna abborre och mört. De därefter vanligaste arterna är strömming och nors. Vid Muskö som fiskas på hösten är den dominerande arten istället skrubbskädda, en art som föredrar lite kallare vatten och ofta lever i mer exponerade områden. Totalt sett dominerar marina arter fångsten vid Muskö, förutom skrubbskädda rör det sig framför allt om strömming och torsk, men även abborren är relativt vanlig. Galtfjärden fiskas liksom Muskö på hösten, men även om där fångas marina arter som strömming och skrubbskädda så är det ingen dominans av dessa arter. Det beror troligtvis på att Muskö är mer exponerat för utsjön än vad Galtfjärden är, och att marina arter ofta föredrar mer exponerade miljöer.

Inga stora förändringar i fisksamhällena

Några av de fångade arterna visar statistiskt säkerställda förändringar under de studerade tidsperioderna, men det

Abborre är den vanligaste arten i våra kustnära områden. Under sommaren utgör den ofta minst hälften av fiskbestånden.

Foto: Yvette Heimbrand

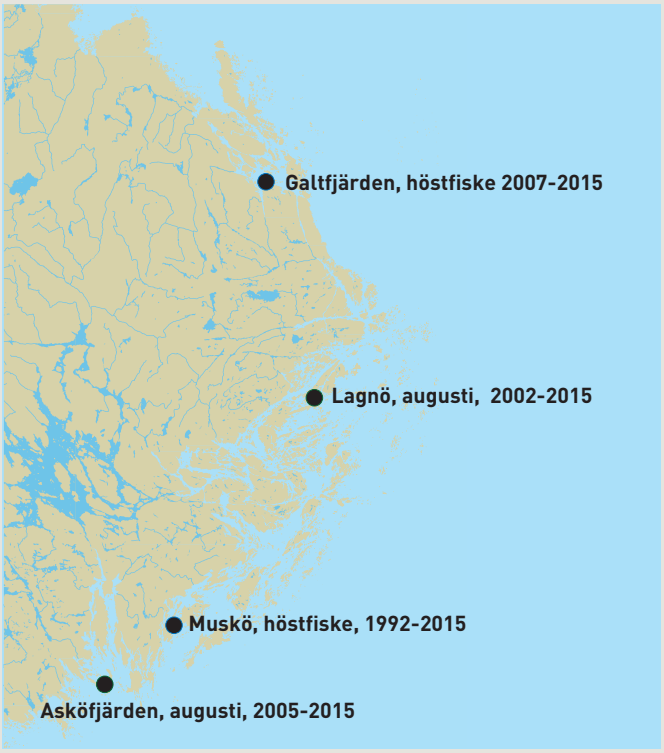

▲ Här visas de lokaler där provfiske för regional miljöövervakning pågår i Svealand.

Figurförklaring:
Pajdiagrammen visar de fem vanligaste arternas procentuella andel av den totala fångsten vid varje station under de år då provfisket pågått. Övriga arter slås samman i en post.
Linjefigurerna visar antal fiskar som är 30 cm eller större som fångats per station och natt. För torsk visas hela fångsten. För gös visas både fisk större och mindre än 40 cm.
Streckade linjer visar statistiskt säkerställda trender. Vertikala linjer visar 95 procent konfidensintervall.

Galtfjärden, höstfiske, 2007-2015

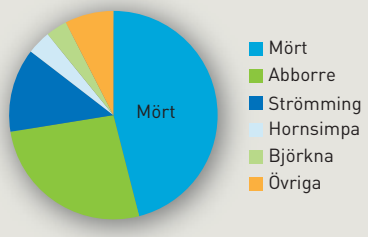

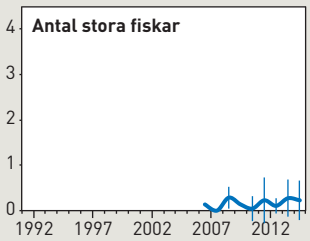

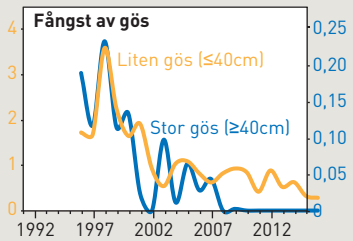

▲ Trots att provfisket i Galtfjärden sker på hösten så dominerar sötvattenarterna mört och abborre i fångsterna. Fisket har fokus på gös, eftersom den är viktig för det lokala fisket och har minskat kraftigt sedan 1990-talet. Från 2007 har Nordiska kustöversiktsnät använts i detta provfiske, dessförinnan användes nätlänkar. Resultaten i figuren som visar gösfångster är baserade på omräknade värden med avseende på maskstorlekar och nätareor för att kunna jämföra fångsterna med de båda redskapen.

Lagnö, augustifiske, 2002-2015

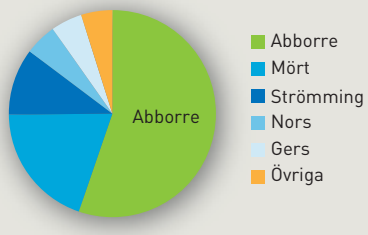

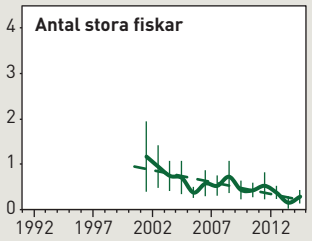

▲ Sötvattenarterna abborre och mört dominerar vid Lagnö. Fångsterna av stor fisk har minskat trots att fångsterna av både strömming och tånglake ökat. Det kan hänga samman med att den uppmätta temperaturen under provfisket har sjunkit.

Muskö, höstfiske, 1992-2015

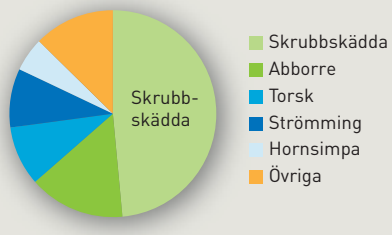

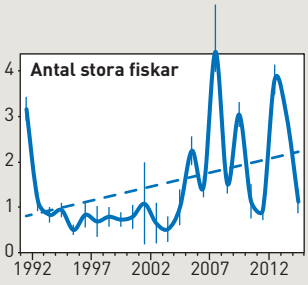

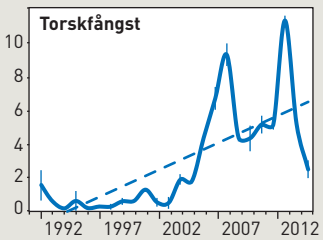

▲ Fisket vid Muskö sker på hösten för att följa kallvattenlevande arter som plattfiskar, strömming och torsk. Här dominerar skrubbskädda, en art som föredrar lite kallare vatten och mer exponerade områden. Fångsterna av skrubbskädda, liksom av strömming och tånglake, har dock minskat medan fångsterna av sik och torsk har ökat. De ökade torskfångsterna hänger samman med den generella ökningen av torsk i Östersjön som skett sedan början av 2000-talet. Denna ökning avspeglas i fångsten av stora individer, som domineras av torsk, sik och skrubbskädda.

Asköfjärden, augustifiske, 2005-2015

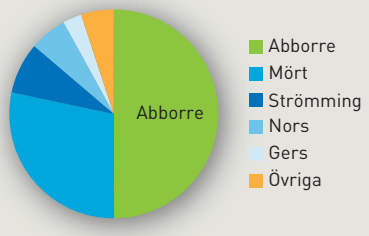

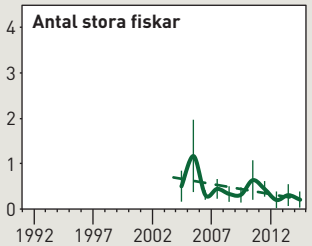

▲ Fisket vid Askö sker på sensommaren för att i första hand undersöka arter som föredrar varmare vatten, som abborre och karpfiskar. Abborre och mört dominerar stort. Fångsterna av stor fisk har tydligt minskat även om fångsterna av strömming och sik har ökat. Här finns inget omfattande fiske som kan förklara minskningen.

FAKTA

Så provfiskar man

Alla provfisken utförs enligt standardiserade metoder för att kunna jämföra resultaten mellan år och områden. I de nya provfisken som startades under början av 2000-talet på ostkusten används oftast Nordiska kustöversiktsnät. I många av de områden där fiske pågått redan tidigare har man fortsatt att använda de traditionella redskapen för att inte bryta tidsserierna.

I Asköfjärden, Lagnö och Galtfjärden, som började fiskas på 2000-talet, används Nordiska kustöversiktsnät vid provfiskena. I den längre tidsserien vid Muskö, som startade 1992, använder man fortfarande nätlänkar. Även i Galtfjärden utfördes åren 1995-2009 ett fiske med nätlänkar. Båda typerna av nät består av olika maskstorlekar för att fånga fisk i olika storlekar.

Nordiska kustöversiktsnät består av ett enda nät med flera maskstorlekar, medan nätlänkar är sammansatta av flera olika nät där varje nät har en särskild maskstorlek. Maskstorlekarna varierar mellan 10 och 60 mm i de Nordiska kustöversiktsnäten och mellan 21,5 och 60 mm i nätlänkarna.

Foto: Fredrik Landfors

Alla fiskar som fångas i provfiskena artbestäms, mäts och vägs för att få en bild av fisksamhällenas sammansättning när det gäller både arter, särskilda grupper och storlekar.

ses inga generella mönster över alla områden. Fångsterna av strömming har exempelvis ökat vid Lagnö och Askö, medan de minskat vid Muskö. Tånglaken har ökat vid Lagnö och minskat vid Muskö. Sikfångsterna har ökat både vid Askö och Muskö, medan det inte ses några förändringar i de övriga områdena.

Sex arter som finns med på ArtDatabankens rödlista från 2015 har fångats i de olika provfiskena, flest vid Muskö. De rödlistade arter som fångats är ål och vimma som är klassade som akut hotade; torsk som är sårbar; samt sjurygg, piggvar och lake som är nära hotade. Torsk har fångats nästan varje år under provfisket vid Muskö, och torskfångsterna har ökat sedan provfisket startade i området. I övrigt har de flesta rödlistade arter endast fångats vid enstaka tillfällen och det har inte setts några förändringar över tid i deras förekomst.

Fångsten av stora fiskar varierar

Fångsten av stora fiskar, hit räknas de som är 30 cm och större, domineras i de flesta områden av abborre, men även till exempel sik, gös, skrubbskädda och gädda finns bland dessa. Höstfisket i Muskö skiljer sig även här, då fångsten av stora individer domineras av de marina arterna torsk och skrubbskädda, samt sik som vandrar mellan söt- och saltvatten.

Förekomsten av stora fiskar är framför allt beroende av fisketrycket i området, men även av predation från till exempel skarv och säl. Utvecklingen skiljer sig åt i de olika områdena. Fångsterna av stor fisk har minskat vid Lagnö och Askö, medan de ökat vid Muskö. Ökningen av stor fisk vid Muskö beror framför allt på högre fångster av stor sik och torsk. De ökade torskfångsterna kan kopplas samman med ökningen av det östra beståndet av torsk i Östersjön som skett sedan början av 2000-talet. Fångsterna av stora skrubbskäddor har däremot minskat, trots att det inte sker något riktat fiske mot skrubbskädda i området.

I Galtfjärden ses ingen trend alls under tidsperioden 2007-2015, den period då fisket skett med med Nordiska kustöversiktsnät. Om man däremot tittar på ett äldre provfiske från området, som skedde 1995-2008 med nätlänkar, kan man se en minskning av medellängden hos fiskarna i Galtfjärden, och även en stark minskning av stora gösar. Den här minskningen tros framför allt bero på ett högt fisketryck i området, men den kan också bero på att mängden skarvar i området ökat.

Vid Lagnö kan minskningen förutom fiske och predation även hänga samman med att den uppmätta temperaturen under provfisket har sjunkit. Några av de arter där stora individer fångats, som till exempel abborre och gädda, är mer aktiva vid högre temperaturer och fångas därför mer frekvent när det är varmare i vattnet. I de övriga tre provfiskeområdena ses ingen förändring i temperatur över tid. Vid Askö finns det inte heller något omfattande fiske som kan förklara minskningen av stora fiskar.

Lokal förvaltning nödvändig

Kustfisksamhällen påverkas av en rad olika faktorer; som klimat, övergödning, fiske, tillgång till lekområden och predation. Samhällen och bestånd av kustfisk förekommer ofta lokalt i skärgården med relativt litet utbyte av individer mellan områden. Bestånden påverkas av de lokalt rådande förhållandena, och man kan därför förvänta sig unika utvecklingar i olika områden, precis som vi sett i de olika provfiskena. Miljöövervakningen av kustfisk visar också att det kan vara svårt att göra generaliserade bedömningar för större områden. Den relativa isoleringen mellan områden gör att förvaltningen av kustfiskbestånd bör ha en lokal utgångspunkt.

LÄS MER:

Faktablad från SLU:s övervakning av kustfisk
www.slu.se/faktablad-kustfisk

HELCOM core indicators
Miljöstatusklassning av kustfisk och andra viktiga indikatorer i Östersjön
http://helcom.fi/baltic-sea-trends/indicators